

«Vi driver ikke forsvarspolitik for at distriktene skal leve»: Løsninger står sterkere sammen

Knut Storberget, leder av Forsvarskommisjonen, oppsummerer åpningsmøtet i Kirkenes den 23. mars med å si at «sikkerhetspolitikk handler om å knytte fortellingene sammen, ha fokus på folk-til-folk og sikre sikkerhetspolitiske rammer». Han viser til at det er en grensegang mellom hva Forsvaret skal gjøre og hvor langt man skal gå inn i det sivile området. Storberget viser til at dette både er en prinsipiell og rasjonell debatt. Han fremhever at vi i fremtiden trenger veldig spiss kompetanse – fra ledelse til soldat; der de tilhørende militærfaglige oppgavene er det primære. «Vi driver ikke forsvarspolitik for at distriktene skal leve, men for å ha et effektivt forsvar – også kan det være noen bivirkninger». Forsvarskommisjonen skal peke ut de sikkerhets- og forsvarspolitiske veivalgene for Norge de neste 30 årene. Det er et stort ansvar – spesielt i Nord-Norge og Sør-Varanger, der sjefforsker, Kristian Åtland ved Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) 9. april 2022, ga befolknings- og demografisituasjonen status som “sikkerhetspolitisk utfordrende”.

Under forsvarskommisjonens seanse i Kirkenes peker lederen av Finnmark landforsvar, Tomas Beck, på seg selv som en av «synderne» som pendler. Beck viser til en familiesituasjon som gjør at han ikke kan flytte. Slik er det garantert for en del av pendlerne, men det er stor grunn til å tro at det ikke gjelder alle. Storberget på sin side frikjenner pendlerne, og fremhever at så lenge de er her og gjør sin tjeneste, er det ikke så nøye hvor de bor. Begrepet synder må sees i en humoristisk tone, men at Storberget mener at det ikke er et problem at personell og ledelse pendler inneholder ingen form for morsomheter. Pendling, sett opp imot totalberedskap, samt Storbergets uttalelse om at vi trenger framtidige Samovarunger og et framtidig Barentssamarbeid der vi prater med naboen, er en liten selvmotsigelse.

Forsvaret, som institusjon, operer *naturligvis* «frikoblet» det sivile samfunn. Samtidig kreves det ikke mye velvilje for å se at det er en naturlig sammenheng mellom Forsvarets nærvær og hvordan lokalsamfunn utvikles. I de siste ukene er det påpekt fra høyeste hold at «det skal bo flere folk i Øst-Finnmark i fremtiden enn det gjør i dag», og «befolkning er sikkerhetspolitisk viktig». Forsvaret, i form av sin størrelse – både med bygninger, mannskap, økonomi og sine interesser er en del av dette bildet. For AS Norge er Forsvaret et viktig verktøy, mens for de fleste enkeltpersoner er Forsvaret først og fremst en arbeidsplass og en karriere. Det betyr også at disse enkeltpersonene har et privatliv, noe som ofte utelates når en snakker om forsvarspolitik. Til eksempel er det fortalt historier om familier/kjæresten som blir sittende «isolert» når forsvarsansatte blir sendt på oppdrag i inn og utland. Konsekvensen har i disse historiene vært at familiene/kjærestene flytter til andre steder i Norge, hvor de har sterkere lokal tilknytning og/eller familie og venner.

I Sør-Varanger er Forsvaret er en svært synlig aktør, både i form av sin tilstedeværelse og aktivitet, men også som en stor arbeidsplass for både militært og sivilt personell. Samtidig står lokalsamfunnet på bristepunktet, der mørke hus og radering av private arbeidsplasser kan bli et faktum på grunn av sanksjoner. Det er i et slikt bilde Storbergets uttalelser framstår unyanserte og derav må utfordres. Forsvaret, som institusjon, har ulike behov og kan relativt enkelt utgjøre en del av løsningen med å sikre bosetning og aktivitet i Nord-Norge og Sør-Varanger. Det mest opplagte er å ta tak i pendlerløsningene som brukes i dag. Dermed er det tydelig at næringsutvikling og utdanningstilbud tematikk som bør være av interesse for Forsvaret, både på institusjons- og individnivå. Dette vil igjen gi store ringvirkninger for regionen og AS Norge i sin helhet.

Generelt har vi en tendens til å bry oss sterkere om det som ligger oss nært. Se bare på hvordan vi agerer på krigen i Ukraina versus kriger lengere vekk i verden. Med forankring fra psykologifaget er

det stor grunn til å tro at de som faktisk bor i regionen – og har sine eiendeler, venner og familie her – derfor er villig til å «gå den ekstra mila» om krisen skulle inntreffe. Rent praktisk vil det antas at den spissede kompetansen faktisk er i regionen, og ikke er avhengig av et fly eller annen tidskrevende transport dersom behovet skulle oppstå. I kriser er tid alltid en nøkkelfaktor for å skape moment. Derfor bør en større del av personellet knyttet til Forsvaret ha et privatliv som er sammensveiset med lokalsamfunnet. Slik sammensveising skjer ved at de ansatte bruker bylivet, butikker, kultur og idrettstilbud, utdanningstilbud og at eventuelle barn går på lokale skoler og blir framtidige samovarunger.

Boligpolitikken til Forsvaret er også helt sentralt. At personellet faktisk blir naboene våre, og ikke et fremmed menneske oppe i en leier, utgjør en stor forskjell. Ved å tilrettelegge på denne måten vil nettverk og vennskap bli enklere å skape, og de som eventuelt kommer som single vil kanskje møte noen sivile og kunne skape en familie. Dernest vil belastningen bli mindre for de som sitter igjen når den andre part blir sendt ut på tjeneste for AS Norge. Ved å skape tilknytning til lokalsamfunnet er det større sjans for at folk ønsker å bli, også utover en endt forsvarskarriere. Dette er en fordel også for forsvarret og totalforsvarsperspektivet. Ved å klare å holde kompetent personell i regionen, vil disse være enklere å mobilisere i en krisesammenheng – selv om de ikke nødvendigvis har en formell knytning til Forsvaret. I sum gjør det at Storbergets tanker om pendling for å sikre den spisse kompetansen blir for snever; en må kunne tenke at Forsvarets tilstedeværelse ikke bare gir bivirkninger, men store ringvirkninger – fordi disse ringvirkningene gir sterke distrikter, som igjen er bra for AS Norge og Forsvaret selv.

Entreprenørskap og innovasjon i det private næringsliv er sentralt for regional utvikling og bosetning i Øst-Finnmark. I denne tiden vi står overfor nå, er det å jobbe sammen viktigere enn noen gang. Dette understøttes av Hanne M. Bjørk, Forskningsdirektør avdeling Innovasjon og industriutvikling ved FFI, som på FFIs egne sider skriver at «*Nord-Norge kan bli internasjonal arena for teknologiutvikling tilpasset arktiske forhold*». Bjørk løfter fram at «*behovet for innovative og robuste teknologiske løsninger for å håndtere Forsvarets oppgaver i nord er betydelige, men behovet for egnet teknologi er like stort for søk- og redningsoperasjoner, miljøvernberedskap og fiskerioppsyn*».

Forskningsdirektøren ser med andre ord bredere på hvordan Forsvaret kan være en brikke i utviklingen av regionen enn det som ble presentert av Storberget. Hun fremhever at næring- og distriktpolitikk ikke er førende for prioriteringer i Forsvaret, men at det faktisk er komplementerende interesser; nettopp fordi teknologisk- og industriell utvikling vil styrke totalberedskapen og handlingsrommet i krise- og krigssituasjoner.

For Forsvaret vil en slik dreining i fokuset, der man satser mer på FoU i Nord – med forankring i egne behov, men velvitende om at man styrker et større bilde – også bidra til å gjøre regionen mer attraktiv for sivile arbeidstakere. I praksis betyr at når personer i samme situasjon som Beck og hans familie opplever manglende alternativ i arbeidsmarkedet som en grunn for pendling kan få flere spennende jobber og karrieremuligheter. Med andre ord, økt bevissthet rundt hvordan Forsvaret legger sine FoU-aktiviteter kan også bidra til mindre pendling og høyere tilflytning. Dessuten ligger det helt oppe i dagen at det eksisterende dyktige næringslivet vi har i dag vil kunne få nye markeder å levere til. I en situasjon hvor hele det økonomiske bildet for Øst-Finnmark fort kan bli rammet, vil alle slike tiltak være ekstremt kjærkomment og et signal om at man ønsker videre bosetning i vår region. En konsekvens av slik dreining av utviklingsarbeidet er også at man i større grad også må sikre lokale innkjøp, slik at statens verdier – som uansett brukes – faktisk brukes til å stimulere næringsaktivitet i regionen. Det er enkelt og effektivt.

Det siste grensesnittet som bør framheves mot kommisjonen er behovet for utdanning. Utdanning bidrar til å sikre befolkning, og sikre samfunns- og næringsutvikling, samt at utdanningstilbud er

avspenningspolitikk i form av kunnskapsutvikling bidrar til dialog og forståelse. Tilgang til utdanning er også nevnt i ulike samtaler med forsvarspersonale som et viktig for ren etterutdanning og mer kunnskap i institusjonen, men også for å beholde personellet lengre i stillingen. Så selv om Forsvaret sine hovedoppgaver naturligvis er spisset mot det militærfaglige, må en så stor og viktig institusjon også evne å se hvordan de er en del av, og hvordan de bruker, hele økosystemet rundt seg – til en felles overordnet målsetning.

Som Bjørk påpeker har Norge igjennom tillitsbaserte og lavbyråkratiske samfunn gode forutsetninger for innovasjon, teknologiutvikling og sektorovergrepene samarbeid. Det er på tide å gå i gang med en felles satsning mellom Forsvaret, andre beredskapsaktører, privat næringsliv, sivile kompetansmiljøer og regionale og nasjonale virkemiddelaktører for å få mest mulig ut av våre felles ressurser. FFI tatt første steg for å sette ord på dette, derfor er det viktig at Forsvarskommisjonen også evner å se dette – deres arbeid skal peke retning for en lang epoke og vil derfor ha stor betydning. Norge trenger lys i husene i nord, husene i nord trenger folk, folkene i nord trenger jobber, jobbene i nord krever utdanning. Sammen får vi dette til!

Med beste hilsen / Best regards
Kenneth Stålsett

Daglig leder, PhD
Sør-Varanger Utvikling
Kielland Torkildsens gate 1
9900 Kirkenes, Norway
Mob: + 47 95822236